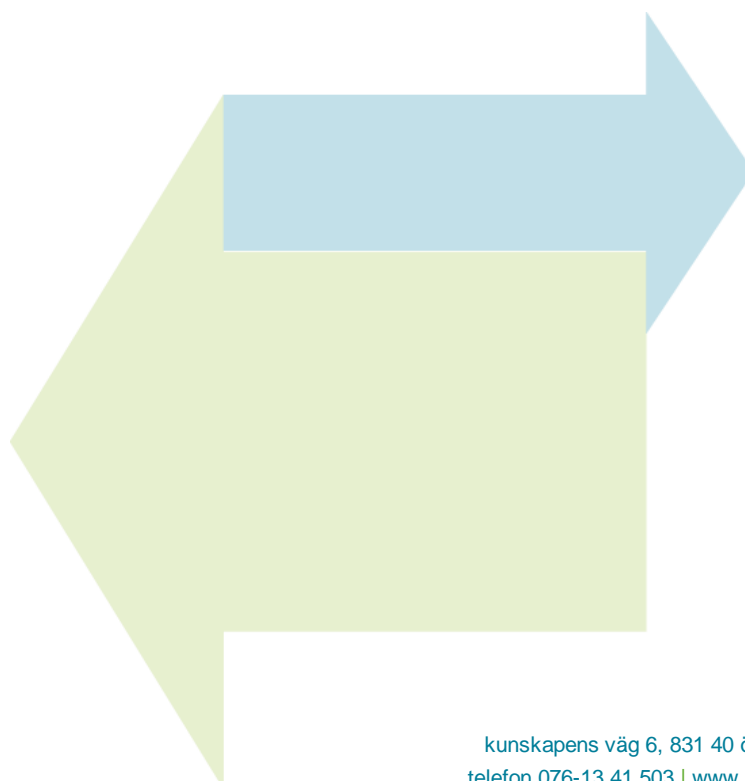

Samhällsekonomiska bokslut, utvärderingar och analyser

NyttoSam

Frågor och svar – samhällsekonomisk utvärdering

Innehåll

INLEDNING	3
Vad är NyttoSam?	4
Vad kan utvärderas med NyttoSam?	4
När är det lämpligt att göra en samhällsekonomisk utvärdering?	5
Vad innebär ett samhällsekonomiskt perspektiv?	5
Varför genomföra en samhällsekonomisk utvärdering?	5
Lärande utvärdering	6
Vilka är era vanligaste kunder?	6
Vilka erfarenheter har ni av arbetsområdet?	6
Finns det någon fördel med att använda NyttoSam relativt andra modeller?	7
Utbildning och certifiering i NyttoSam	7
Vad krävs av mig som beställare av en samhällsekonomisk utvärdering?	7
Hur genomförs en utvärdering med NyttoSam?	7
Hur kan jag som beställare använda resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen?	8
Vilka antaganden och avgränsningar gäller för en samhällsekonomisk utvärdering?	8
Vad innehåller en rapport?	8
Hur rättvisande och ”sant” är resultatet?	9
Vad innebär det att ni analyserar resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen?	9
Några grundläggande principer för att genomföra en samhällsekonomisk utvärdering	9
Mer information	10

Inledning

Här finns svar på vanliga frågor kring vad en samhällsekonomisk utvärdering innebär - i första hand sett med koppling till vår metod Nyttosam.

Vi har valt att kalla vårt arbetsområde samhällsekonomisk utvärdering även om Nyttosam kan användas betydligt bredare. Sålunda kan vi även följa upp företags-, personal- och rehabiliteringsekonomiska effekter av olika satsningar, prognostisera lönsamhet av en åtgärd eller göra typfall.

I dagsläget finns ingen nationell standard för att genomföra samhällsekonomiska kalkyler och analyser och inte heller någon nationell certifiering av existerande modeller. Socioekonomiska kalkyler används också som begrepp för att genomföra samhällsekonomiska utvärderingar. Ett samhällsekonomiskt eller socioekonomiskt bokslut kompletterar traditionell redovisning med syftet att redovisa ekonomiska effekter som påverkar det omgivande samhället.

Vad är NyttoSam?

NyttoSam är en välbeprövad datorbaserad metod som används för att genomföra samhällsekonomiska utvärderingar. Utvärderingen bygger i sin grundversion på en samhällsekonomisk kalkyl och en socioekonomisk analys av resultatet utifrån verksamhetens målsättning och övriga förutsättningar. Resultatet redovisas i en fyllig rapport.

NyttoSam är en vidareutveckling av sin föregångare SamPop, som introducerades 1998. De båda metoderna har använts för att genomföra närmare hundra samhällsekonomiska utvärderingar av socialt inriktade projekt och verksamheter.

Våra uppdrag genomförs i nära samarbete med beställaren. Några grundbultar i NyttoSam är:

- Uppföljning och/eller prognos
- Samhällsekonomisk kalkyl inklusive känslighetsanalys
- Socioekonomisk analys
- Redovisning av resultatet i en rapport, skriftligt och muntligt

Vad kan utvärderas med NyttoSam?

Metoden har ett brett användningsområde och anpassas efter aktuell målgrupp. Främst har NyttoSam använts för att utvärdera åtgärder och verksamheter som har som mål att minska ohälsa och/eller utanförskap. Insatserna kan vara av promotiv, preventiv eller rehabiliterande karaktär. Utvärderingen kan antingen följa upp ett resultat av en faktisk åtgärd eller göras som en förkalkyl av en tänkt social satsning. Exempel på områden som vi kan utvärdera:

- Projekt och verksamheter för att få fler i arbete eller i studier samtidigt som vård- och omsorgsbehovet minskar (ökad egenförsörjning)
- Satsningar för att öka hälsan för anställda och lönsamhet för verksamheten
- Insatser som har som mål att arbeta promotivt och preventivt med barn och unga
- Åtgärder för att förbättra omsorgen om äldre
- Åtgärder som ger påverkan på flera sektorer i samhället

NyttoSam används för att göra samhällsekonomiska kalkyler före, under och efter en åtgärd/satsning. Om beräkningarna görs inför en social investering kan dessa ligga till grund för att formulera ekonomiska mål.

På senare tid har vi mött ett ökat intresse för att använda strukturen i NyttoSam med syftet att göra mer omfattande analyser av satsningar som har ett samhälleligt intresse. Det kan t.ex. gälla införandet av nya rutiner i sociala sammanhang som inte bara påverkar brukaren utan andra aktörer.

I princip går det att göra beräkningar ur ett samhällsekonomiskt perspektiv för alla typer av processer i vilka kostnader och intäkter går att kartlägga, kvantifiera och värdera.

När är det lämpligt att göra en samhällsekonomisk utvärdering?

Vårt vanligaste uppdrag är att genomföra en samhällsekonomisk utvärdering av ett projekt eller en verksamhet med en målgrupp som befinner sig i någon form av utanförskap och ohälsa. Utvärderingen genomförs vanligen under tiden som åtgärden pågår, men kan också utföras i efterhand. Det optimala är att utvärderingen startar samtidigt som verksamheten eller projektet börjar. Efter avslutat projekt kan en ytterligare, uppföljande, utvärdering göras för att stämma av deltagarnas försörjningssituation och resursförbrukning för att få en bedömning av hur de ekonomiska nyckeltalen utvecklats och hur rättvisande prognosen i den ursprungliga utvärderingen var.

Alternativt kan NyttoSam användas för att göra en konsekvensanalys för att få ett beslutsunderlag inför en social investering för att bedöma en åtgärds förväntade lönsamhet och effektivitet. Resultatet kan då ställas mot att göra som vanligt eller att i vissa fall inte göra något alls.

En ytterligare variant att använda NyttoSam är för att göra en samhällsekonomisk kalkyl med utgångspunkt från några typfall. Man kan då t.ex. beskriva effekterna av rehabiliteringsinsatser för att en person skall komma tillbaka i arbete eller minska ohälsa och lågproduktivitet.

Vad innebär ett samhällsekonomiskt perspektiv?

Den traditionella redovisningen, uppföljningen och utvärderingen är oftast kortsiktig och saknar dessutom det samhällsekonomiska perspektivet, som innebär att effekter på samhället som helhet synliggörs. Konkret betyder det att visa på hur åtgärden påverkar samhället, övriga sektorer och deltagarna med avseende på kostnader och intäkter som är kopplade till åtgärden.

NyttoSam fokuserar i ett första steg på resultatet kopplat till ekonomiska mål. Vi har även utvecklat en socioekonomisk analys som stämmer av resultatet mot övriga mål oftast kopplade till lärande, utveckling av nya arbetsmetoder, mervärden och strategiskt tänk. I vår analys kommer vi in på frågeställningar kring samverkan, helhetssyn, kompetens, metoder/verktyg och framgångsfaktorer eller förbättringsområden.

I analysen är det särskilt viktigt att fokusera på vilket sätt verksamheten har jobbat konstruktivt för att nyttja samhällets resurser, system, strukturer och organisation på ett effektivt sätt. Analysen skall kunna ligga till grund för ett beslutsunderlag om, och implementering av, arbetssätt och metoder som prövats i den utvärderade verksamheten eller projektet.

Varför genomföra en samhällsekonomisk utvärdering?

Syftet med en samhällsekonomisk utvärdering är främst att få en vidgad bild av en social investering, ett projekt eller en verksamhet. Den samhällsekonomiska utvärderingen är ett alternativt sätt att redovisa resultatet ur ett helhetsperspektiv, på kort och längre sikt i monetära termer och i nyckeltal för samhället, olika aktörer och deltagarna.

Målet eller nyttan med den samhällsekonomiska utvärderingen är att:

- Visa om en offentlig satsning varit effektiv relativt målen eller liknande satsningar som också utvärderats
- Visa på potentialen i samverkan och helhetssyn, alternativt brister i densamma
- Ställa kostnaden för en insats relativt kostnaden för att inte göra något eller att arbeta traditionellt
- Visa på ett långsiktigt perspektiv av sociala investeringar relativt att jobba kortsiktigt
- Redovisa hur en satsning finansierats och hur lönsamheten fördelar sig mellan samhällets olika aktörer, t ex kan en kommun/stad finansiera en insats vilken landstinget/regionen har störst nytta av
- Lyfta fram mervärden, framgångsfaktorer, förbättringsområden och innovativa arbetsmetoder
- Utgöra ett beslutsunderlag för implementering och/eller ytterligare satsningar

Lärande utvärdering

En lärande utvärdering ska vara ett stöd för lärande inom ett projekt och bedöma projektets förutsättning för att resultat ska leva vidare och ge positiva långsiktiga effekter efter projektet. Genom att göra en samhällsekonomisk utvärdering till en del i en lärandeprocess, breddas perspektivet och projektägaren och övriga berörda får ett bredare beslutsunderlag.

Vilka är era vanligaste kunder?

Vanligaste uppdraget är att utvärdera socialt inriktade projekt med någon offentlig aktör som står bakom, t ex kommun/stad, landsting/region, Försäkringskassan eller Arbetsförmedlingen. Till idag, februari 2011, har vi genomfört ett 40-tal samhällsekonomiska utvärderingar på uppdrag av olika Samordningsförbund som är vår största kund. Vi har även uppdrag från EU-finansierade projekt, kommuner/städer, landstingen/regioner, Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen.

Vi genomför också föreläsningar, främst inom samhälls- och rehabiliteringsekonomi. Vi har även ett drygt 40-tal personer från olika delar av offentliga sektorn som efter utbildning kommer att certifieras i Nyttosam. Syftet med certifieringen är att deltagarna på egen hand skall kunna använda Nyttosam för utvärderingar i den egna verksamheten.

Vilka erfarenheter har ni av arbetsområdet?

Vi har ägnat större delen av vårt arbetsliv, som anställda eller som konsulter, till att jobba med frågor kopplade till att öka hälsa och välbefinnande för både anställda och personer i någon form av utanförskap. Sedan början av 90-talet har vi tillämpat och praktiskt arbetat med olika modeller för att synliggöra satsningar för att öka hälsa, produktivitet och minska utanförskapet. Vår grundkompetens ligger inom ekonomi och beteendevetenskap. Vi har även varit medförfattare till ett flertal böcker och utredningar inom området.

Finns det någon fördel med att använda NyttoSam relativt andra modeller?

Fremsta fordel med NyttoSam är att det är en väl beprövd modell, som också på ett aktivt sätt involverar beställaren i uppdraget att nå ett så bra resultat som möjligt. En ytterligare fördel är att vi oftast arbetar med ett 12-månaders perspektiv i såväl föreläge som efterläge.

Vi har också byggt upp ett system för att klassificera olika åtgärder som ligger till grund för en databank med samtliga resultat av hittills genomförda utvärderingar.

En ytterligare styrka med vårt arbetssätt är att vi i de flesta fall arbetar under en längre tid med varje uppdrag och ger en kontinuerlig support under uppdragets gång och kommer nära våra uppdragsgivare och lär känna verksamheten. Det underlättar särskilt den samhällsekonomiska analysen.

Utbildning och certifiering i NyttoSam

Om kunden önskar kan denne även efter utbildning och efter att själv genomfört en samhällsekonomisk utvärdering certifieras i vår metod för att sedan med stöd av payoff fortsätta använda NyttoSam i den egna verksamheten.

Vad krävs av mig som beställare av en samhällsekonomisk utvärdering?

Våra uppdragsgivare har som regel god kompetens inom det arbetsområde vi skall genomföra den samhällsekonomiska utvärderingen. För att sätta in beställaren i vår modell, startar uppdraget med att beställaren utbildas i NyttoSam och får kunskap om vad ett samhällsekonomiskt perspektiv innebär. Det ger en bra grund inför fortsättningen.

Det praktiska arbetet för beställaren innebär sedan att vi arbetar mot en kontaktperson som ansvarar för att ta fram uppgifter kring deltagarnas försörjning, vård och omsorg. Till detta kommer uppgifter avseende kostnader för åtgärden finansiering samt en beskrivning av åtgärden.

Beställaren skall även ta ställning till hur omfattande utvärderingen skall vara, urval eller totalstudie, typfall, omfattning i tid och när rapporten skall vara klar. Eventuellt kan rapporten även samordnas med andra utvärderingar som genomförs parallellt.

Hur genomförs en utvärdering med NyttoSam?

Vi har följande arbetsgång när vi genomför en samhällsekonomisk utvärdering:

- Utbildning/genomgång med beställaren som ska samla in den information som ligger till grund för beräkningarna
- Beställaren redovisar:
 - individernas/deltagarnas situation i projektet före och efter deltagandet
 - projektets upplägg, genomförande mål och resultat
 - kostnader för projektet kopplat till antalet individer som ingår i utvärderingen

- hur urvalet av deltagare till utvärderingen gjorts och eventuellt bortfall
- Kontinuerlig support från payoff för uppdragets genomförande
- payoff ansvarar för inmatning, bearbetning, eventuell komplettering och analys av den insamlade informationen
- Kontinuerligt och efter överenskommelse avstämning av uppdragets genomförande
- payoff upprättar slutrapport och efter överenskommelse delrapport
- Slutrapporten presenteras som regel ”på plats” av payoff hos uppdragsgivaren

Beroende på uppdrag görs sedan anpassningar av genomförandet, vilket gör att ovanstående arbetsgång endast skall ses som ett exempel.

Hur kan jag som beställare använda resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen?

Det är viktigt att du som beställare kan använda resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen på ett konstruktivt sätt för ett lärande, som ett underlag för beslut om fortsatt satsning eller en implementering i den reguljära verksamheten.

Vi ser det också som viktigt att presentera och sprida rapporten till närmast berörda och övriga intresserade.

En annan åtgärd kan vara att göra en handlingsplan för hur rapporten skall användas för att få ut det mesta av vad man lärt sig av utvärderingen.

Vilka antaganden och avgränsningar gäller för en samhällsekonomisk utvärdering?

NyttoSam går att anpassa till många olika typer av uppdrag, men i grundversionen finns vissa avgränsningar och antaganden för att utvärderingen skall kunna genomföras till en rimlig arbetsinsats och kostnad.

Vad innehåller en rapport?

Vi har en standard för våra rapporter kopplade till en samhällsekonomisk utvärdering. Den har följande innehåll i sammanfattning:

- resultatet för samhället, aktörerna och deltagarna
- nyckeltal på kort och längre sikt uttryckta i monetära termer
- kostnader för och finansiering av projektet
- kommentarer, analys, slutsatser och diskussion

Därutöver tillkommer en presentation av projektet och hur arbetet bedrivits, vilken metod som använts för den samhällsekonomiska utvärderingen och avgränsningar för denna.

I den del uppdragsgivaren ansvarar för kommenteras hur uppgifterna kring deltagarna tagits fram, om det gällt ett urval eller en totalstudie, bortfall och representativitet. Några typfall som beskriver deltagarens situation efter och före deltagandet i projektet brukar också tas fram plus en kommentar till måluppfyllelse, framgångsfaktorer, förbättringsområden, arbetsmetoder och lärande. Det är särskilt viktigt att en samhällsekonomisk analys görs som visar på hur projektet arbete underlättats eller försvårats med koppling till samhällets strukturer, system och organisation.

För andra uppdrag anpassas rapporten efter syfte och mål i beställningen.

Hur rättvisande och "sant" är resultatet?

Med utgångspunkt från våra principer och antaganden, som vi tidigare redovisat är det av förklarliga skäl fel att säga att en utvärdering visar på hela "bilden" av en exakt verklighet. Mänskligt beteende som förändrats av en åtgärd måste ha en viss uthållighet för att resultatet skall gälla över tiden. Det är därför betydligt enklare att redovisa resultatet på kort sikt än att göra prognoser över framtida kostnader och intäkter. Dessutom ingår inte i våra utvärderingar att värdera "mjuka" data såsom påverkan på livskvalitet, självförtroende och attityder etc. Vi rekommenderar dock att en kvalitativ utvärdering genomförs som komplement till den ekonomiska utvärderingen.

Ett sätt att få mer kunskap är dels att göra uppföljande utvärderingar av åtgärder som vi tidigare utvärderat, dels att bedriva forskning inom området. Kompletterande och uppföljande utvärderingar ger svar på om hur tidigare resultat för deltagarna förändrats och hur prognosen i rapporten håller. Forskning skulle kunna ge mer kompetens i vad som lett till att deltagare i olika projekt förändrat sitt beteende, t ex om det varit projektet i sig eller om andra, s.k. exogena faktorer, påverkat resultatet.

En önskan är också att i några framtida uppdrag ha kontrollgrupper kopplade till våra utvärderingar, även om detta förfarande både är komplext och kostsamt. Fördelen med en relevant kontrollgrupp är att det skulle ge en korrektare bild av hur mycket själva åtgärden påverkat deltagarna.

Vad innebär det att ni analyserar resultatet av den samhällsekonomiska utvärderingen?

Vi gör en analys av det ekonomiska resultatet kopplat till aktuell åtgärds syfte, mål, målgrupp, metod mm. Analysen är en mycket viktig del av rapporten och lyfter fram vad som varit framgångsfaktorer i arbetet med åtgärden och vad som skapat mervärden och ett lärande med koppling till utfallet för nyckeltalen. Denna del av rapporten kompletterar med fördel andra mer kvalitativt inriktade utvärderingar och utgör ett beslutsunderlag.

I analysen jämför vi också det ekonomiska resultat med likvärdiga insatser som vi har i vår databas.

Några grundläggande principer för att genomföra en samhällsekonomisk utvärdering

För att klara av att bygga upp matematiska modeller och formler som ligger till grund för NyttoSams beräkningar har ett antal antaganden och avgränsningar, i huvudsak baserade på etablerad nationalekonomisk teoribildning, gjorts. Några av dessa är av standardkaraktär medan andra är specifika beroende på uppdragets karaktär. Exempel på detta är;

- Inga undanträngningseffekter förekommer
- "Mjuka" data, t.ex. påverkan på livskvalitet ingår inte i beräkningarna

- Eventuella indirekta effekter som uppkommer för familj och omgivning ingår inte
- Subventionerade arbeten har en produktivitet som är omvänt proportionell mot nivån på subventionen.

Mer information

Kontakta oss gärna för att få mer information och för att diskutera förutsättningarna för den verksamhet du funderar på att utvärdera.

Sven Vikberg, tfn 076-13 41 503, sven@payoff.nu

Claes Malmquist, tfn 076-830 05 29, claes@payoff.nu

Läs också mer på www.payoff.nu